

GERT HEKMA BUIGT DIEP

De eregalerij

Dichtende jongensliefhebbers waren er onder alle gezindten. Geïnspireerd door Duitse August von Platen dichtte Tachtiger Willem Kloos (1859-1938) al vroeg over jongens in *Knabenklagen*. Louis Couperus (1863-1923) schreef en dichtte over jongens zoals keizer Heliogabalus die een man en een vrouw huwde, zich prostitueerde en stierf op z'n 18de (1905-6, zie ook Hafkamp 1979, 17-9).

Vervolgens de Joodse Jacob Israël de Haan (1881-1924) vooral beroemd om zijn vroege homo/SM-romans *Pijpe-lijntjes* (1904) en *Pathologieën* (1908). Van hem staat een citaat 'Naar vriendschap zulk een mateloos verlangen' op het Homomonument uit een gedicht over een jonge visser. Zie ook zijn kwatrijnen voor zijn strijd met Joods geloof en knapenliefde (Fontijn 2015). Vervolgens een gereformeerde Christelijke dichter Willem de Mérode uit Groningen pseudoniem van Willem Eduard Keuning (1887-1939) beroemd om zijn jongensgedichten zoals *Ganymedes* (1924). Een gelijkgezinde van hem was Ernst Groenevelt (1887-1955), ook gereformeerd, rentmeester van Nijenrode, letterkundige, journalist en redacteur van *Het Getij*. Zijn Amsterdamse woning was een homo-ontmoetingsplek. Vervolgens weer een Joodse dichter Jacob Hiegentlich (1907-1940) die na de Duitse inval zelfmoord pleegde en gedichten, verhalen, essays en een toneelstuk naliet zoals:

Sonnet

Gij zaagt hem met zijn vrienden zich vermaken,
hoe bruine Tadzio op ranke benen snel,
zich rept in 't opwindend tennisspel
opdat de racket toch terecht mocht raken.

Hij miste nooit den kleinen, wilden bal.
Wie dorst zijn bateloze schoonheid laken?
O sierlijk spel, dat niet lang duren zal,
hoe wankel is de staat van aardse zaken.

Want wie daar in den avond voor zich heen
stil zat te staren op 't hoog terras,
zag hoe 'n moedeloze knaap alleen,
vooroverneigend in de branding was.
Als blind liep Tadzio van 't lege strand
diep in der golven gruwelijken brand.

(zie Ypes 1949, 37)

Vanaf dezelfde jaren dertig schreef de onderwijzer en linkse dichter Jac. van Hattum (1900-1981) verhalen en gedichten van de knapenliefde (Oegema van der Wal 1969). Mijn voorkeur heeft het

verhaal *De Ketchupcancer* (1965) en een gedicht zoals *De amulet*:

Hij draagt zijn Heiland om de jongensnek,
Heel minutieus van 't puurste goud gedreven,
't geschenk hem door de liefste hand gegeven;
de laatste avond was 't, vóór zijn vertrek.

Vergeefs, vergeefs, de kostbare amulet,
met tederheid hem om de hals gehangen,
vermag geen tempering van 't wild verlangen
naar weer een vriend en nog een vriend in 't bed.

Een vreemde jongenshand speelt met het Kruis
en tracht dit nu de slapende te ontwingen;
is goud niet méér dan dertig zilverlingen?
Eens keert de zondaar zonder Heiland thuis.

(zie Hafkamp 1979, 46-8)

De zeer katholieke Jan Hanlo (1912-1969) schreef een iconisch gedicht 'Oote Oote Boe' en een ander over jongensliefde 'Jossie' (Hanlo 2018: 79, 73). Na zijn dood verscheen *Go to the mosk. Brieven uit Marokko* (1971) over zijn liefde voor de ca 12-jarige knaap Mohamed met wie hij een intieme relatie onderhield, de jongen actiever dan Hanlo die hem meenam naar Nederland. Hij streed tegen zijn verlangens maar Mohamed haalde hem over die te uiten. Omdat hij hier niet met jongens mocht omgaan deed Hanlo alle moeite om zijn geliefde die dreigde als vreemdeling het land te worden uitgezet te legaliseren en bezocht steeds de relevante instellingen. Op weg naar de rechtbank in Maastricht kwam hij na een motorongeluk om het leven. Eerder was hij net als de Mérode en Groenevelt veroordeeld voor seks met knapen; Hanlo voor het betasten van een blote jongensborst.

Jaap Harten (1930-2017) uit een welgesteld milieu was schrijver en dichter. Hij schreef in *Operatie Montycoat* (1964) hoe een Canadese soldaat die Nederland bevrijdde op hem als 15-jarige verliefd raakte en hem het homoleven in naoorlogs Parijs leerde kennen. In zijn gedichten was het vaak de omgekeerde wereld

en ging het om zijn eigen liefdes. Hetzelfde beleefde 11-12 j Rudi van Dantzig met een Amerikaanse soldaat na de hongerwinter toen hij in Friesland zat. De choreograaf verlangde terug naar diens seks en aandacht, zie zijn roman *Voor een verloren soldaat* (1986) en de film.

Er waren nog vele dichters en schrijvers die over jongens schreven zoals linkse Jef Last (Wester 2021), katholieke Gerard Reve met 'Een nieuw paaslied', 'Leve onze marine' en 'Graf te Blauwhuis' (2001: 47, 55 en 59) of de lofzang van Karel van Reym (pseud. van E.B. de Bruyn) op het urinoir. Gerrit Komrij schreef en dichtte over mannen- en knapenliefde vooral in geschiedenis en in essays zoals 'Van de verkante keer 1 & 2' in *Averchts* (Synopsis 1980; zie ook Hafkamp 1979, 101-3). Hans Warren deed het in zijn dagboeken en gedichten (Hafkamp 1979, 73-6) en Boudewijn Büch bezong jongens (Hekma 1980, 55). Arnold Spauwen (1947-2013, pseud Sylvester Owen) weer een katholieke dichter zong van de liefde voor zijn broers en vrienden op de kostschool Rolduc in poëzie en proza: incestueus en pedofiel (Hafkamp 1979, 104-5). Frits Bernard had zelfs een speciale uitgeverij Enclave waar werk van jongensliefhebbers verscheen zoals romans van hemzelf, Coos Huisman en Jef Last naast serieuze essays van Edward Brongersma.

Wat opvalt hoe knapenliefde zo sterk deel uitmaakt van de homopoëzie: van Kloos tot Reve, van de Haan, van Hattem en Harten tot Komrij en Warren. In de bundel van Hafkamp staan nog meer voorbeelden van zulke dichtkunst. Ongetwijfeld speelt het gymnasiale schoolvoorbeeld van de Griekse pedagogische eros een rol bij die interesse. We kunnen denken aan het Nederlandse werk van Johannes Knepelhout (1814-1895) die in Frans het boekje *Opvoeding door vriendschap* (1980) schreef, zelf zulke relaties had en dat had opgestoken op élite-kostschool Noorthey te Voorschoten. Andere jongens, hé en ho, waren de eerste geliefden van homo's en vonden inspiratie in liefdes met knapen en mannen. Een andere achtergrond is dat het Westen wel woorden had zoals sodomie voor anale seks en pederastie voor knapenliefde met een pedagogisch ideaal maar slechts vage termen voor volwassen mannenliefdes, zoals vriendschap en in Engels *male love* met Franse, Duitse

en Nederlandse variaties socratische ondeugd en *Florentiner* met een verwijzing naar de stad waar ze algemeen voorkwamen. Trouwens, steeds begrippen die zowel naar een seksuele voorkeur voor mannen als jongens verwezen. Naast variaties die met zonde, kwaad, tegennaatuur werkten. Het woord homoseksueel dateert van 1869, het bestond niet eerder om een voorkeur of identiteit aan te duiden. Zoals mensen blijven twijfelen tussen de optie voor hé of ho, norm of afwijking, was dat eerder tussen pedo en homo. Seksuologen uit de tijd rond 1900 als Richard von Krafft-Ebing, Magnus Hirschfeld en Albert Moll schreven over die keuze bij nichten en de Franse Georges Hérelle dacht zelfs dat ze allemaal van de knapenkant waren in hun erotische voorkeur. Dat we denken in termen van homo's is dus een recente ontwikkeling. Door jongensliefde buiten de geschiedenis te plaatsen doen we onrecht aan mannen en knapen die geen homo konden zijn, hun vriendjes beminde en niet per se misbruikten.

Gert Hekma
oud-docent homostudies

Jan Hanlo (1912-1969) en Mohamed (570-632)